

УДК 37.013.746.1

Сергій Іванович СЕРДЮК,

начальник Департаменту персоналу

Адміністрації Державної прикордонної служби України (м. Київ)

ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Підіймається питання процесу формування професійної надійності. Наполягається, що завдання керівника допомогти майбутньому офіцеру-прикордоннику знайти сенс обраної професії, позбавитись від будь-яких проявів песимізму, повірити у свої власні сили, подолати перешкоди, що стоять на шляху їх взаємовідносин із макросвітом з приводу реалізації духовних та матеріальних потреб.

Ряд професій передбачає діяльність людини в складних або екстремальних умовах. До них відноситься робота в умовах сенсорної ізоляції, тобто в соціально обмеженому середовищі [1, с. 252] (моряки, учасники експедицій, військовослужбовці, в тому числі прикордонники). Необхідність тривалий час працювати у відриві від дому, родини, у надто обмеженому колі спілкування – усе це є загальною відмінною рисою таких професій. Фахова підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників, діяльність котрих пов'язана з роботою в екстремальних умовах, окрім оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, повинна обов'язково включати процес формування професійної надійності. Недооцінка цієї складової підготовки фахівця у подальшому може призвести до неспроможності виконання ним професійних обов'язків за посадою з певних (екстремальних) умов, не дивлячись на проходження психологічного відбору, на отримані знання, уміння та навички [2].

Одним із основних напрямів діяльності та подальшого розвитку прикордонного відомства на 2017 рік є такий: підвищення рівня боєздатності органів і підрозділів Держприкордонслужби та їх готовності до виконання завдань із захисту державного кордону, розвиток прикордонної інфраструктури «Готовність, якість, надійність».

Дослідження проблеми надійності свідчать про її багатоаспектність. Є. Мілерян увів поняття «якість трудової діяльності», що характеризується надійністю, ефективністю, різнобічністю, гнучкістю і темпом роботи. При цьому надійність може бути виражена стабільністю оптимального рівня працездатності в екстремальних умовах праці, що розглядається як здатність працівника до ощадливої витрати сил і розподілові у часі [1, с. 67].

Проблема надійності в психології розглядалася фізіологом І. Сеченовим. В інженерній психології вона розробляється завдяки працям В. Небиліцина. Учений запропонував в оцінці надійності оператора враховувати весь комплекс внутрішніх властивостей, які зумовлюють його здатність підтримувати необхідні робочі якості в умовах суттєвого ускладнення діяльності [1, с. 246].

Пізніше, вченими було доведено, що, з одного боку, надійність систем підтримується завдяки можливостям пілота, а з іншого – доведено, що можливості пілота залежать від режимів його діяльності. Отже, надійність діяльності є не тільки показником її результативності, а й фактором, що впливає на її організацію та режим. Відтак, дослідження професійної надійності є актуальним в площині освітнього процесу вищого навчального закладу прикордонного відомства.

Сучасні дослідження проблеми професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників охоплюють конкретні реалії сучасного освітнього процесу. Головним об'єктом, з яким команду підрозділу необхідно налагоджувати роботу щодо формування професійної надійності, є конкретна особистість (курсант), що є унікальним мікросвітом. Завдання керівника допомогти майбутньому офіцеру-прикордоннику (кожному окремо) знайти сенс обраної професії, позбавитись від будь-яких проявів песимізму, повірити у свої власні сили, подолати перешкоди, що стоять на шляху їх взаємовідносин із макросвітом з приводу реалізації духовних та матеріальних потреб, тобто досягти як усвідомлення, так і виконання професійного обов'язку перед Батьківщиною. Перш за все важливо, щоб професійний відбір майбутніх курсантів-прикордонників відбувся на добровільних підставах і виключно за покликанням. Це дозволить більш глибоко розкрити здібності майбутніх офіцерів, підвищити ефективність діяльності прикордонної служби, рівень професійної надійності кожного офіцера-прикордонника.

На початковому етапі роботи дії командира, на думку автора, мають бути спрямовані на отримання необхідного уявлення про вихідний рівень надійності підлеглих. Шляхами визначення такого рівня є: з'ясування анкетних даних про сім'ю, соціальне походження; індивідуальні та групові бесіди; тестування особового складу; аналіз оперативно-службової та навчальної діяльності підлеглих, звертаючи увагу на мотивацію щодо виконання ними завдань оперативно-службової діяльності.

Отримані матеріали становлять лише часткове уявлення командира підрозділу про сформованість професійної надійності підлеглих. Більш глибоке вивчення буде здійснюватися в процесі оперативно-службової повсякденної діяльності. Однак отримана інформація з самого початку

дасть змогу командирі будувати роботу щодо формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників з урахуванням особливостей їх рідного середовища. Такий підхід зробить можливим будувати взаємовідносини на основі поваги, довіри, взаєморозуміння.

В подальшому обов'язком командира є допомогти майбутньому офіцеру-прикордоннику більш глибоко вивчити свій внутрішній світ, пізнати себе. Як свідчить практика, вкрай важливим є усвідомлення кожним курсантом необхідності самовдосконалення свого внутрішнього (духовного та фізичного) світу. Для реалізації цієї ідеї, на думку автора, слід ввести спеціальний курс навчання по самовдосконаленню професійної надійності особистості майбутнього офіцера-прикордонника. Разом із усвідомленням особливостей своєї професії важливим є створення умов, за яких особистість курсанта потрапляє в стан готовності до виконання оперативно-службових завдань у будь-яких, у тому числі й екстремальних умовах.

Це завдання можливо вирішити за умови звернення до досвіду історії та сучасного періоду прикордонного відомства. Вивчення досвіду оперативно-службової діяльності відбувається в навчальний та позанавчальний час. Такі заняття та заходи розраховані на те, щоб допомогти майбутнім офіцерам-прикордонникам відчувати особливості та труднощі обраного ними шляху, відчувати ту велику відповідальність і надію, яку покладають держава та суспільство на «зелені кашкети». Крім цього, вивчення досвіду оперативно-службової діяльності прикордонників повинно здійснюватися не лише на рівні усвідомлення змісту сучасних явищ та подій, а також на основі аналізу причинно-наслідкових зв'язків, з'ясування їхньої природи розвитку.

Такими, на нашу думку, є основні практичні заходи командира щодо формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників. Безумовно, цей перелік заходів не є вичерпним. Заслужують на увагу і можуть становити тематику подальших досліджень питання побудови на основі принципів відповідальності, патріотизму, професіоналізму та співпраці взаємовідносин прикордонників з місцевим населенням прикордонних регіонів.

Список бібліографічних посилань

1. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. Київ: Ніка-Центр, 2006. 580 с.

2. Гашук В. А. Формування професійної надійності майбутніх офіцерів-прикордонників як педагогічної умови їх деонтологічної підготовки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка*. 2016. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_2_5 (дата звернення: 27.02.2017).

Отримано 28.02.2017